

**КРИМИНАЛИСТИКА – ОТКРИВАЊЕ И ДОКАЖУВАЊЕ
(Том I, II)(вријеме пролази, дјела остају)**

Научна критика,
полемика или осврт

DOI: 10.7251/BPG1603003M

УДК: 343.211:343.62

Проф. др Миле Матијевић*

Арстакт: Криминалистика у свом развоју пролази кроз различите периоде, у којима се појављују, дјелују, одлазе њени иницијатори, сљедбеници, критичари. Један од људи који је на просторима Балкана, а и шире, засигурно означио вријеме јављања, установљења, афирмације, па и критике криминалистичке мисли и праксе јесте проф. др Владимир Водинелић.

У славу и захвалност професору и његовом криминалистичком дјелу, које и након 22 године од његовог „одласка“ и даље сија у мислима, срцима криминалиста, у криминалистичкој професији част је презентовати и стално обнављати знања из изворних криминалистичких дјела. У овом раду ће се покушати презентовати и подсетити криминалисте и ширу јавност на један „епохални“ сегмент свеукупне професорове криминалистичке мисли и дјела. „Двотомна“ криминалистика, како је и сам аутор назвао – „Криминалистика откривање и доказување“, у криминалистичкој јавности присутна је пуне три деценије. Ово дјело и данас сигурно представља врхунац криминалистичке мисли, коју је професор посветио својим студентима – магистрантима, докторантима, криминалистима, као и свима онима којима је до научне криминалистичке мисли стало. Како је и сам рекао, двотомна криминалистика представља покушај стварања „Система криминалистике“, те представља органску цјелину и надградњу основних уџбеника.

Данас, у вријеме када се још није искристалисао јасан однос криминалистике и кривичног процесног права у сфери откривања, разјашњавања и доказивања кривичног дјела и учиниоца, двотомна криминалистика представља најбоље штиво за коначно усвајање интегралног схватања теорије и праксе доказа и доказивања. Због тога, и много чега другог, у раду ће се дати краћа презентација овог дјела, са извјесним коментарима, оцјеном актуелности у данашњем времену, па и могућим критичким освртима. Све то се чини у циљу захвалног

* Интернационални центар за криминалистичка и криминолошка истраживања Бања Лука, email: matijevicdrmile@gmail.com.

подсјећања на велике мисли аутора, нашег професора, са жељом да и овим путем још нешто сазнамо, научимо, да не заборавимо.

Кључне ријечи: Професор др. Владимир Водинелић, криминалистика, криминалиста, наука, пракса, откривање, доказување

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

У оквиру богате биографске дјелатности професора др. Владимира Водинелића, сигурно је да се издваја двотомна Криминалистика – откривање, доказување, која је угледала свјетло дана давне 1985 год. у оквиру постидипломских криминалистичких студија на којима је професор Водинелић тада држао предавања.¹ Управо је тада проф. своја вишедеценијска научна и стручна дјеловања синтетизовао у својеврсној криминалистичкој студији, коју је подарио углавном постидипломцима Факултета безбедности и друштвене самозаштите у Скопљу. У чему је посебност, изузетност, квалитет овог дјела тешко је истаћи кроз пар реченица, кроз констатацију без детаљнијег елаборирања професорових садржаја и учења.

Због тога се аутор овог рада определијело да презентују нека учења свога учитеља које је подијелио кроз ове двије врхунске криминалистичке књиге, уз давање макар и стидљивих коментара, могућих препорука, нових иницијатива, чиме сматра да ће читаоцима приближити садржај, квалитет и актуелност учења професора Водинелића и у данашњем времену. Сматрамо да би сваки криминалиста који се озбиљније бави теоријом и праксом криминалистике морао имати у посједу ово двотомно дјело, и повремено се, учећи, понаваљајући научено, подсјећати на изворна тумачења кључних криминалистичких института од стране познатих свјетских криминалиста, у чију породицу сигурно улази и проф. др Владимир Водинелић.

О КРИМИНАЛИСТИЦИ

Учење о криминалицици у систему наука представља веома значајно и уводно тумачење криминалистике од стране водећих свјетских криминалиста. Довољно је истаћи да се у овом одјељку презентује око 100 дефиниција криминалистике, које су свака на свој начин верификоване, валидне, али негдје и супротстављене у дијеловима садржаја. Међутим, оне одражавају тадашње мишљење, тумачење

---

1 Аутор рада је похађао и завршио магистарске студије криминалистике у генерацији 1985. године, којима је руководио проф. др Владимир Водинелић.

актуелних криминалиста, теоретичара одређеног времена и простора². Професор на крају даје своје мишљење и схватање, уважавајући мишљења великог броја аутора. У овом одјељку посебно је значајно учење о „систему криминалистике“ које се тешко може наћи на другим мјестима и у другим временима, те представља сталну инспирацију, али и обавезу у тумачењу криминалистике. На крају, професор дефинише и објашњава криминалистику као вишедимензионалну науку (судска наука, веза са државном безбједношћу, кривичним процесним правом, криминологијом), уз полемисање о криминалистици као помоћној науци, која је примијењена, самостална, доказна наука, теорија и пракса. Посебна заслуга професора Водинелића је у томе што је успио ојачати интегритет криминалистике у односу на криминологију, која нам се стално спочитава као шири оквир криминалистике.

Марксистичко схватање криминалистике представља у данашњим временима веома интересантно, интригантно питање констатације, која може заинтересовати посебно младе, савремене криминалистичке теоретичаре, практичаре, да на бази професоровог учења дају своје коментаре, констатације и евентуалне критике. Аутор овог рада остаје на становишту о великој прихватљивости марксистичког схватања које је професор актуелизирао и зналачки уграђивао у криминалистику и њене институте. Проф. у својој расправи о наведеној теми, између осталог, закључује: „Наши наугледнији кривичнопроцесни теоретичари стварају уџбенике и пишу чланке који по квалитету стручности не заостају за кривично процесном науком на Западу. Наоружани марксистичком методологијом, они би се несумњиво винули у сам врх науке, а кривичнопроцесна наука би успоставила крајње поремећен однос између општег и посебног“. На крају, професор Водинелић се залаже за превазилажење раскола између тзв. марксистичког и стручног схватања, што оставља „у аманет“ млађим генерацијама. Размислимо колико смо у томе успјели.

Учење о систему и структури као филозофским творевинама, а онда о њиховој примјењивости у криминалистичкој теорији и пракси, на многе ауторе је оставило снажан, како теоријски, тако и практични утисак. Као дугогодишњи практичар³, у конкретним активностима откривања, разјашњавања и доказивања кривичних дјела и учинилаца, уочена је стална присутност и примјењивост схватања о теорији система,

---

2 У четвртном издању свог уџбеника (1904) Х. Грос схвата криминологију као врховни појам, укупно учење о злочину, које творе криминална антропологија, криминална социологија и посебно учење о појавности злочина, које сачињавају криминалистика и субјективна криминалистичка психологија.

3 Аутор је у полицијској и криминалистичкој професији провео преко 20 година, што му даје могућност аутентичног увезивања теоријског схватања и практичне дјелатности криминалистике.

подсистема, њиховој међусобној увезаности. Посебно је интересантна и, нажалост, још недовољно истражена теорија структурности кривичног дјела, учиниоца, и потреба увезивања непобитних елемената цјеловитости – система. Савремена анализа кривичног дјела и кривичног, као и преткривичног поступка, не може бити успјешна без коришћења инструментарија толико фундаменталних појмова системско-структурног истраживања као што су: систем, елемент, подсистем, организација, структура, функција.

КРИМИНАЛИСТИЧКО УЧЕЊЕ О ФИКСИРАЊУ ДОКАЗНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

Теорија информације у криминалистици представља једно од есенцијалних питања, које је у цјелокупном криминалистичком штиву доминантно и тиме стручном читаоцу даје инспирацију да овлада истим, ради могућности даљег теоријског, али и практичног примјењивања суштине овог учења. Откривање кривичног дјела, учиниоца, кроз схватање „кодиране информације“ коју је неопходно „декодирати“, примјеном свих релевантних криминалистичких метода и средстава јесте фундаментални проблем криминалистике, по схватању професора Водинелића. Трајни је значај професорове напомене о неопходности сталног континуитета прибављања нових информација. Позната је професорова синтагма да „криминалиста стоји и пада са организованом, (не)систематичном, (не)доследном прибављањем нових информација“. Посебан практични значај ово учење има у домену трансформације оперативне информације у доказну информацију, тј. у доказ, што представља срж процеса доказивања.

На основу претходног учења о суштини, значају и практичној употребљивости доказне информације, у овом поглављу се „акцентрира“ проблем одлагања извођења одређених радњи доказивања, кроз призму „губљења“ доказне вриједности, тј. ентропију доказног садржаја. Стално је актуелна и поучна професорова поука о промјени садржаја доказа и опасностима од одлагања. Аутор даје значај радњама које на мјесту криминалног догађаја фиксирају доказну информацију, као и о могућностима „губљења“, измјена доказа, кроз примјену одређених радњи доказивања, као што је нпр. свједочење. На крају, професор саопштава да је доказано да се „доказна информација мора процесно оформити“ према начелу оперативности (брзине, квалитативности, и ефикасности поступка), јер се докази стално мијењају, преображавају, декомпонују и ишчезавају, без обзира на то да ли су у питању персонални или материјални докази. Ова констатација је у сталној актуелности

криминалистичко-истражне и доказне праксе, што сваки практичар изврсно осјећа у свакодневном поступању у процесу откривања, разјашњења и доказивања кривичног дјела и учиниоца.

О ОСНОВАМА – ОСНОВАНОЈ СУМЊИ У НАУЦИ КРИВИЧНОПРОЦЕСНОГ ПРАВА И КРИМИНАЛИСТИЦИ

Основи сумње и основана сумња спадају међу кривичнопроцесне проблеме који су у свјетској науци кривичног процесног права у професорово вријеме врло запостављени и мало обрађивани, а у нас је овај проблем први актуелизовао управо професор у двотомном уџбенику за који се може такође и рећи да представља прво системско истраживање ове тематике.

Тек осамдесетих година можемо у релевантној криминалистичкој литератури наћи детаљније појмовно тумачење, анализирање, проблематизовање „по свим квалитетно информисаним, едукованим криминалистичким теоретичарима и практичарима ових кључних кривичнопроцесних и криминалистичких института, који се у пракси морају „мисаоно, интелектуално“ разумјети, ситуирати и примјењивати. У раду о питањима основа и основане сумње, професор је обрадио неколико поглавља, као што су:

1. Правно филозофски аспект сумњања,
2. Нека законодавства и теоретичари о основама сумње и основаној сумњи,
3. Што је то сумња у кривичном поступку?
4. Сумња и верзије
5. Вероватноћа – квалитет, извјесност – систем доказа у кривичном поступку.

У цјелокупној расправи о питањима и проблемима основа и основане сумње, у предоченом раду дају се кључне карактеристике ових, у нашој криминалистичкој и кривично-процесној теорији и пракси, веома значајних института. Како кривичнопроцесно законодавство познаје и дефинише основ сумње и основану сумњу, неопходно их је операционализовати у криминалистичком поступању откривања, разрешења кривичног дјела и учиниоца. У том контексту, у протеклом периоду су се водиле и одређене како теоријске, тако и практичне расправе искусних криминалиста, процесуалиста о разним аспектима саржаја и примјене основа – основане сумње. Нажалост, и данас је ово питање површно схваћено у криминалистичком, па и кривичнопроцесном поступању, гдје се јавља чести несклад поимања од стране полиције и тужилаштва. Посебно се то односи на ситуације када

се конкретан криминални чин коментарише у контексту предузимања, или пак непредузимања одређених истражних, доказних мјера и радњи (истрага, примјена посебних мјера и метода, оптужење, пресуда). Са становишта практичне примјењивости значаја схватања института основа и основане сумње, може се констатовати да се у криминалистичкој пракси веома често, нажалост, јавља несхватање, незнање суштине научног учења ових института.

У практичној дјелатности и поступку откривања, разјашњавања и доказивања кривичног дјела и учиниоца, ови правно-криминалистички термини имају велики значај у утврђивању постојања легитимности предузимања одређених откривачких и других мјера и радњи, у зависности у којој фази предистражног или истражног поступка се налазе органи откривања и гоњења.

О ИНДИЦИЈАМА, ФИНГИРАЊУ КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА И НЕГАТИВНИМ ЧИЊЕНИЦАМА

Кључну важност поступања на мјесту злочина представља поступак проналажења, фиксирања релевантних трагова, чињеница на којима се може засновати даља истрага.

Учење о златним питањима криминалистике је незаобилазна тема, садржана у свим фазама криминалистичке перцепције као кривичнопроцесне и доказне дјелатности. У раду се даје приказ информативне вриједности трагова кроз призму девет златних питања криминалистике, чијим одговорима се само кривично дјело, у криминалистичком смислу, сматра расвјетљеним. У овој теми професор повезује и идентификује индиције у оквиру идентификационих трагова који се проналазе на мјесту злочина, које ће се касније „процесно обући“ и добити капацитет доказних информација, доказа.

Проблем фингираних (симулираних) кривичних дјела у свим временима представља криминалистичку енигму, која је за неке квазикриминалисте и невидљива, небитна, па често пролази и оставља утисак да се заиста ради о кривичном дјелу „које је на сцени“, а не о сасвим другачијој криминалној конструкцији. У раду се разматрају и нека спорна питања у вези са наведеном темом, као што је сличност и разлика између фингираних кривичних дјела и лажно пријављених, кроз идентификацију и анализу трагова на мјесту извршења. Овдје се наводи мишљење познатог руског криминалисте генерала Белкина, који разликује: прећуткивање, уништавање, маскирање и кривотворење трагова кривичног дјела и учиниоца. Ово учење је стално актуелно, а данас, у вријеме када се развојем разних облика и метода симулирања

и прикривања злочина „неуки“ криминалистима може „подвалити“ измишљени модел, има значај и потребу за сталним подсећањем и обнављањем научног.

Велики значај овог рада је у презентацији филозофског, методолошког, кривично процесног, криминалистичког схватања појма „чињеница“. Полазећи од професоровог прихватања марксистичког схватања појма чињеница, у раду се даје више дефиниција, схватања познатих свјетских теоретичара овог појама. На крају, чак се разматра и постојање „негативне чињенице“, а посебно могућност њиховог доказивања у конкретном случају. У другом дијелу рада, професор разматра везу негативних чињеница и теорије информације, у смислу њихове практичне примјенљивости и доказне вредности, уз истицање јасних закључака. У каснијим радовима актуелних криминалиста (Бошковић, 1997) ово интересантно питање је даље разрађивано, проблематизовано, и стално потврђивано као битна криминалистичка реалност у процесу откривања, разјашњавања, доказивања кривичних дјела и учинилаца. Непосредна криминалистичка дјелатност у откривању и разјашњавању кривичних дјела и учинилаца се води „црвеном нити“, која ће на најбољи начин лоцирати материјалне и идеалне „нелогичности“, препознајући постојање негативних чињеница, а тиме и евентуално фингирање кривичног дјела учиниоца.

О ДОКАЗИВАЊУ КАО ЈЕДИНОМ ПУТУ УТВРЂИВАЊА СПОРНИХ ЧИЊЕНИЦА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Теорију и праксу доказивања професор тумачи кроз компаративно приказивање „размишљања“ свјетских процесуалиста који овај појам дефинишу више у контексту кривично процесне вриједности. У раду се такође разматра суштина непосредног и посредног запажања доказа, доказних чињеница, као и питање цјелокупности доказа. У раду, професор инсистира на неопходности „дијалектичког“ доказивања, јер се „у кривичном поступку не оперира само са мислима, него и прије свега са чињеницама“. Стога је доказивање процес утврђивања спорних (неизвјесних) чињеница, путем других (познатих, извјесних чињеница).

Након обимне расправе о овом веома битном, интересантном, али и интригантном процесном питању, у садржају се констатује да докази у кривичном поступку могу бити само оне конкретне чињенице објективне стварности које су у погледу главне чињенице (предмета доказивања) кривичноправно релевантне (налазе се с њом у вези која је значајна за рјешење кривичне ствари). На крају, професор указује на извјестан проблем остатка тзв. реликта догађаја, тј. прошлог догађаја,

јер чињенице у тоталитету не постоје, али су остали њихови сигнали, као носиоци информација о њима. Ово истицање професора је стално актуелно, посебно практичарима, који се „понекад“ задовољавају „виђеним“ стањем лица мјеста, не схватајући да је управо то само „реликт“, који тек дјелимично личи на аутетични догађај.

О НЕДОВОЉНО ИСТРАЖЕНИМ КРИМИНАЛИСТИЧКИМ ПОЈМОВИМА

У овом раду, професор представља неке мање познате криминалистичке појмове који имају не само теоријски већ и практични значај. Тако се говори о криминалистичко-тактичком начину који представља најрационалнији и најефикаснији начин обављања оперативне тактичке дјелатности. Тактичка комбинација (тактичка операција) подразумијева сједињавање више тактичких начина или више оперативно тактичких радњи. Тактичко рјешење је избор система оперативно тактичких истражних радњи које функционишу у јединству, оптималног за откривање истине у конкретној кривичној ствари. Оперативна – истражна ситуација је цјелокупност услова под којима се у датом тренутку врши криминалистичка контрола, обрада, истрага, главни претес. То је динамички систем објективно субјективних чинилаца. У другом дијелу рада, професор разматра тактички начин и кривичнопроцесно право, гдје се успоставља функционална веза између криминалистичких карактеристика и кривичнопроцесне одређености ових института. Тако се посебно разматра кредибилитет криминалистичког идентитета неких института када добију кривичнопроцесну форму, о чему се презентује и мишљење познатих свјетских криминалиста и процесуалиста (Митричев, Шаламов, Белкин, Васиљев, Колесниченко и др.). Овдје се акцентира мишљење Митричева који истиче да тактичке препоруке нису законске норме, и да као такви нису ни обавезни, а увођењем у кривичнопроцесну форму они добијају „ново својство“, које се квалитативно преображава. Интересантно је професорово истицање неких законодавних схватања, тактичких начина и без знања разлога таквог рјешења (Правило претресања слијева удесно (медицинска закономјерност)).

Ове институте преузимају професорови ученици (Б. Симоновић, О. Крстић, М. Ангелески, М. Матијевић, Н. Корајлић...). Значај и актуелност „нових“ термина у криминалистици сљедбеници професоровог учења схватају преваходно као постојаност „специфичних“ криминалистичких оригиналности, израза који ће на најбољи начин идентификовати криминалистичку бит, суштину. Криминалистичко прогнозирање је саставни дио криминалистичке тактике. Предвиђање, прогнозирање у

криминалистици и криминалистичкој пракси има велики оперативно-превентивни, али и репресивни значај. У том контексту, ово питање је значајна иницијатива професоровог учења која се касније развија, добијајући и значај увођења у криминалистичку едукацију као наставни предмет (на Високој школи унутрашњих послова Бања Лука, на Криминалистичко-полицијској академији Београд, и др.). На темељима овог учења створила се и теорија о прогностичким верзијама, које се повезују са криминалистичко-тактичком диференцијацијом, дијагнозом, криминалистичком прогнозом и криминалистичком профилаксом.

О ВЕРЗИЈАМА У КРИМИНАЛИСТИЧКОЈ НАУЦИ

Са посебним интересовањем и практичним схватањем употребљивости учења о верзијама у свакодневном оперативном истражном раду сваког ученог криминалисте, аутор се определио и за израду магистарског рада у вези са криминалистичким верзијама (Матијевић, 2000). Са задовољством се може истаћи да је професор овом значајном криминалистичко-методолошком институту у двотомној криминалистици посветио преко 100 страница, а то довољно говори о његовом схватању значаја и употребне вриједности овог изразито ванпроцесног криминалистичког института. У раду се презентују појмовна тумачења овог криминалистичког института, кроз навођење схватања на десетине свјетских криминалиста. У оквиру анализе суштине верзија, обрађује се садржај верзија, кроз тумачење „плуралитета“ као ознаке многозначности, вишезначности, проблематичности, и на крају вјероватног знања.

Ово питање се обрађује у оквиру разматрања плуралитета као карактеристике у својству оперативних, истражних и судских верзија, које, пролазећи кроз различите фазе свог опстајања – нестајања, добијају одређене карактеристике и доказне вриједности. Логичност верзија је такође детаљно обрађена кроз потпуно апсорбовање логичког мишљења као једног од основа цјелокупне криминалистичке дјелатности. У раду се институти логичког мишљења изврсно интегришу кроз конкретне случајеве, примјере откривачке, истражне, судске праксе, показујући неопходност „логицирања“ у свакој фази криминалистичког кривичнопроцесног поступања. Ни у овом раду професор не заобилази тзв. класификацију верзија, коју посматра кроз призму криминалистичке и кривичнопроцесне садржине, са посебним освртом на прогнозне верзије. Посебан одјељак овог рада чини расправа о верзијама и доказима у кривичном поступку, гдје се актуелизује значај примјене верзија у циљу доласка до доказа у свим фазама кривичног поступка.

У вези са тим, обрађује се поступак планирања и провјеравања верзија, као неопходан методолошки поступак који има и научно- практични карактер и садржај. Као резултат професорових промишљања на ову тему, аутор је магистарским радом на тему „Планирања и провјеравања криминалистичких верзија у оперативном раду“ (Матијевић, 2000) настојао да креира својеврсни модел криминалистичке обраде на основу Водинелићевог учења о планирању криминалистичке дјелатности, а уважавајући институте планирања и провјеравања криминалистичких верзија.

У одјељку рада о планирању оперативне дјелатности и истраге, проблему планирања се посвећује потребна пажња, кроз својеврсно дефинисање неопходних методолошких поступака чијом примјеном се шупљине и незнања о кривичном догађају попуњавају, гдје се криминалисти, кривичару помаже у „укидању вишезначности у интерпретацији доказа“.

О СЛУЖБИ ЈАВНЕ БЕЗБЈЕДНОСТИ У СУЗБИЈАЊУ КРИМИНАЛИТЕТА

Значајан број радова професор је посветио питањима организације, функционисања органа и служби за сузбијање криминалитета на просторима региона, у контексту савременог схватања за ефикаснијим сузбијањем криминалитета. Професор је посматрао целокупан механизам службе јавне безбједности у контексту послова сузбијања криминалитета, уважавајући неспорну чињеницу да само јединствена служба јавне безбједности може постићи cjеловит успјех.

У својим темама, професор је обрађивао потребу научног истраживања савремене и ефикасне организације СЈБ. Тенденције јачања ефикасности криминалистичке службе види у њеној специјализацији, како у организационом смислу, тако и кадровским квалификацијама. Интересантно и значајно је истаћи да је професор још давне 1985. године посветио један текст о „новом институту специјалисте у истрази по ЗКП“. Шта је у ствари професор желио рећи: вјероватно како је у вријеме његовог полицијско-научног искуства имао прилику да види – нажалост, и данас присутну појаву да се „дрзну“ да истрагу злочина раде „сви и свако“. Специјалиста, према виђењу професора, јесте посебно стручно и експертски образовано лице, које није вјештак, како по својој кривичнопроцесној позицији, тако и по знању. Специјалиста представља помоћника истражног судије (сада тужиоца), који би требало да посебно помогне у току истраге својим специјалистичким знањем. Колико ни данас, неколико деценија од писања професорове студије, нисмо успјели да ово остваримо говори чињеница да и данас истрагу крвних деликата

„воде“ тзв. крим. инспектори – професори фискултуре, менаџери, и др., што је несхватљиво и неприхватљиво. Наиме, ни данас, можда чак и више него раније, нису ријетки случајеви да се у криминалистичким службама налазе лица без икаквог криминалистичког образовања, заузимајући чак и руководне позиције, што је несхватљиво и неприхватљиво. Из наведеног произилази да и данас, након 20 година од „одласка“ професора, његова дјела јесу и даље актуелна, инспиративна и вриједна сталне пажње и подсећања, у циљу унапређења метода и средстава ефикаснијег сузбијања криминалитета.

Посебно се интересовао и писао о интегрисаном сузбијању криминалитета у виду централизације послова на локалном, регионалном и међународном нивоу, кроз сарадњу са Интерполом.

О ПРЕВЕНЦИЈИ КРИМИНАЛИТЕТА, КРИМИНАЛИСТИЧКО ГЕОГРАФСКОМ ПРИСТУПУ, ТАМНОМ ПОЈАСУ КРИМИНАЛИТЕТА И КРИМИНАЛИСТИЧКОЈ АНАЛИЗИ

У овом садржају учења професора, централно питање у оквиру изучавања проблема сузбијања криминалитета не представља учинилац, него простор. Ово питање је професор фактички у времену писања књига тек иницирао као веома интересантно и криминалистички релевантно, да би се много касније, у неким криминалистикама том проблему дао потребан значај (Ангелески, 1993; Симоновић, 2004). Како је у развијеном свијету метода географског профилисања добила и конкретну употребну вредност, и на нашим просторима се поједини криминалистички теоретичари баве овом темом (Матијевић, 2005). Међутим, и данас је у пракси полицијских истрага веома ријетко, а скоро никако примијењен научни приступ анализе географске дистрибуције криминалитета и примјене методологије географског профилисања.

У цјелокупној проблематици учења о криминалистичко истражним мјерама, радњама у сузбијању криминалитета, значајно је учење о тамном појасу криминалитета и криминалистичкој анализи. У овом раду, професор даје суштинске напомене криминолошких димензија тамног појаса криминалитета, у контексту сузбијања тих „скривених“ кривичних дјела које криминалистичка статистика „вјешто“ компензира у збиру познатих кривичних дјела и учинилаца. Ова проблематика је и данас веома актуелна, и нажалост и даље недовољно изучена и непрофесионално схваћена. Наиме, стално се инсистира на простом збиру појединачних криминалних случајева, кроз стварање „статистичких“ просјека, које на први поглед дају другачију слику стања и кретања криминалитета. Проблему непознатог криминалитета и

криминалистикој анализи мора се дати и научни значај кроз отварање и реализацију квалитетних научноистраживачких пројеката. Актуелна пракса надлежних органа (полиција, тужилаштво, суд) је да нерадо дају расположиве податке истраживачким иницијативама, под изговором да се ради о службеним тајнама и сл., чиме у суштини прикривају стварно стање криминалитета.

О МОДУСУ ОПЕРАНДИЈУ

Давних година, отац криминалистике описује начин извршења кривичног дјела, називајући га „модус фурандијем“ (понајважнији траг). Начин извршења кривичног дјела представља најсложенији, често и неразјашњен дио цјелокупног система кривичног дјела и учиниоца. Традиционална криминалистичка мисао начин извршења идентификује и изједначује са злочиначком персеверанцом, што означава навикнуто дјеловање учинилаца који прелазе у криминалне професионалце, специјалисте.

У овом раду, професор широко анализира све аспекте модус операндија, презентујући схватање бројних криминалиста, а онда дајући и свој суд о овом питању, укључујући и оцјену доказне вриједности тога. У прилог разумијевању тумачења модус операндија, у раду се презентују бројни примјери из праксе, што обогаћује материју, и даје још цјеловитији одговор на нека питања. Ово питање је данас остало једно од најактуелнијих, најпроблематичнијих, како у вези са свјим садржајем и карактером, тако и у вези са криминалистичким аспектима откривања учинилаца на основу „навика, склоности“ и могуће доказне вриједности.

О УВИЂАЈУ, РЕКОНСТРУКЦИЈИ ДОГАЂАЈА И КРИМИНАЛИСТИЧКО-ИСТРАЖНОМ ЕКСПЕРИМЕНТУ

У овом „блоку“ о радњама доказивања на мјесту криминалног догађаја, од тема које је професор обрађивао, централно мјесто заузима увиђај, као хитна истражна доказна радња. Аутор је давао велики значај „радњама на лицу места“, кроз свеобухватно изучавање „сцене криминалног чина“, уз примјену свих употребљивих метода и средстава криминалистике (индиције, верзије, златна питања).

Увиђај и криминалистичке верзије као једна од тема у овом одјељку довољно говоре о функционалној увезаности једне кривичнопроцесне и друге ванпроцесне криминалистичке дјелатности у циљу доласка до релевантних доказних информација.

Како је увиђај већ традиционална, стара радња, у професоровим чланцима се налази и критички, нови приступ у схватању, у третирању увиђаја. У том смислу, професор је дао неке сасвим нове карактеристике увиђаја, које се нису актуелизовале како у кривичнопроцесној, тако ни у криминалистичкој науци и пракси. Интересантно је данас са извјесне дистанце анализирати тзв. законске одредбе увиђаја које су остале као у вријеме непостојања савремене технологије, које уносе сасвим нове истражне садржаје у увиђај. Наиме, сви ЗКП дефинишу увиђај као „непосредно чулно запажање и утврђивање важних чињеница“, што је у суштини превазиђено у околностима технологизације и уношења посредних метода и техника.

Посебно значајан и данас актуелан дио учења професора је у вези са планирањем и провјеравањем верзија у току увиђаја. Ово питање је и данас веома актуелно, недовољно разјашњено и поприлично конфузно. Тако се многи процесуалисти залажу да се на увиђају одмах изврше и одређене провјере чиненица, околности, чиме се улази у „зону“ реконструкције догађаја. Такође је вриједно и значајно професорово учење о реконструкцији догађаја и криминалистичко-истражном експерименту, чему је професор дао запажен допринос, посебно кроз иницирање „озакоњења“ ове радње. Неки иницијативнији форензичари су унаприједили систем реконструкције догађаја кроз стварање 3Д модела (Маштруко, 2008), док се нпр. у Босни и Херцеговини могу на прсте набројати добре реконструкције у циљу разјашњења елемената кривичног дјела и утврђивања провјере неких чињеница и околности. Међутим, кривичнопроцесна струка није то схватила правилно, па и данас ова радња нема никакав доказни карактер, а у криминалистичко-истражној пракси је скоро и заборављена (Матијевић, 2011).

Такође је вриједан и поучан чланак о видео-запису у вријеме када је та техника имала могућност фиксирања динамичких чињеница криминалног догађаја. Како је кроз протекли период свеукупна, а посебно криминалистичко-форензичка техника знатно напредовала, и данас омогућава низ метода и технолошких поступака у фиксирању чињеница кривичног дјела (како динамичких, тако и звучних и других), и неопходно је да се том питању посвети значајнија пажња. Опречност мишљења и законских рјешења у вези са доказном вриједношћу и легитимношћу донекле не афирмише и овај начин прибављања доказа о кривичном дјелу и учиниоцу.

О ПРЕПОЗНАВАЊУ, СУОЧЕЊУ, СВЕДОЧЕЊУ

У другом тому Криминалистике, професор је посветио примјерену пажњу питањима свједочења и препознавања као радњи

криминалистичке, кривичнопроцесне дјелатности које имају велики значај у процесу откривања, доказивања кривичних дјела, али и проблеме у погледу вјеродостојности, доказне вриједности. Посебно су значајна и данас запажена искуства и схватања у вези са тумачењем свједока по виђењу и слушању, у контексту начина пријема доказних садржаја, и даље трансмисије чињеница у процесу свједочења. У дијелу ове материје, професор се пообимно бавио жртвом, оштећеним у кривичном дјелу, кроз разматрање свих аспеката оштећеног (кривични, криминолошки, криминалистички), што се касније развијало и значајно ширило, да би данас постала веома актуелна савремена наука, која и много шире поставља проблем интеракције злочинца и жртве кривичног дјела и страдања.

У другом дијелу овог поглавља, професор примјерену пажњу посвећује питању оштећеног у кривичном поступку, полазећи од његове виктимолошке димензије. Истовремено је дао драгоцјен осврт на интеракцију учиниоца и жртве, што у данашњим условима понекад представља озбиљан доказни проблем свеукупне „криминалистичко-истражне“ дијагнозе мотива, начина и посљедица извршења кривичног дјела.

О КРИМИНАЛИСТИЧКОЈ ИДЕНТИФИКАЦИЈИ И ИДЕНТИФИКАЦИОНИМ ВЈЕШТАЧЕЊИМА

Посебно и прво мјесто сигурно заузима теорија криминалистичке идентификације. Криминалистичка идентификација је поступак упоредног испитивања мисаоно издвојених обележја неког предмета и то оних која одређују његов идентитет и чине га различитим од свих осталих предмета (Потапов).

У овом дијелу криминалистике, професор даје преовлађујуће дефиниције криминалистичке идентификације, следећи Лењиново схватање тзв. маркистичке теорије и праксе у данашњим условима. Посебно је значајно учење о идентификационим обиљежјима и броју подударних идентификационих обиљежја, као и о рачуну вјероватноће, који је и данас, и убудуће, владајући и одлучујући у поступку како криминалистичке, тако и кривичнопроцесне идентификације и утврђивања идентитета. У овом чланку, професор је обрађивао и питање кибернетике, теорију информације и криминалистичке идентификације, које су данас у суштини „заборављене“ под ударом тзв. технологизације криминалистичке дјелатности.

Око стотину страна текста професор је посветио учењу о криминалистичкој трасологији и идентификацији. Поред појмовне

разраде, анализе овог битног криминалистичког института доказних теорија у криминалистици и кривичном процесном праву, детаљно је обрадио узрочну везу у закључку трасолошког експерта, као и проблем идентификационих вјештачења. У првом чланку овог одјељка, професор је презентовао релевантна свјетска имена у дефинисању трага, уз констатацију о одређеним разликама, сличностима. На крају се изјашњава о овом питању кроз дефинисање трага у ширем и ужем смислу. У теми о експертним верзијама у поступку трасолошке идентификације, професор је иницирао, расправљао, проблематизовао нека питања, која традиционална истражно-судска пракса нити је познавала, нити се данас у вријеме тзв. страначког кривичног поступка, гдје истина и није заштићени врхунац кривичног поступка, и не расправља.

Било би добро да ово питање данас сви вјештаци и експерти добро проуче, преузму и користе у поступку израде експертског налаза и мишљења. У даљим садржајима овог поднаслова, интересантна, актуелна и непревазиђена су учења о узрочној вези у закључку трасолошког експерта, као и о идентификационим вјештачењима, посебно у домену правне природе трасолошке експертизе. У завршном садржају о експертним вјештачењима, професор је полемисао о карактеру и учешћу специјалиста у увиђају и његовој сличности, разлици са вјештаком, експертом чије је схватање и данас веома актуелно. Нажалост, такође се примјећује да полиција веома ријетко ангажује стручњаке, тзв. специјалисте ради пружања помоћи у фази увиђаја, тј. прије вјештачења, експертизе, која је данас сасвим одвојена од увиђајних радњи.

У завршном дијелу овог текста, веома интересантно и интригантно је схватање професора о интегритету вјештачења и вјештака, које и данас није ријешено. Наиме, у протеклом времену, вјештаци су углавном били уједно и радници, припадници полиције, чиме се стварала сумња у њихову крајњу објективност. И након двије деценије, ово питање није ријешено, тако да већи дио тзв. полицијских вјештачења врше радници форензичких лабораторија МУП-а, који су уједно и вјештаци за полицију, али и за тужилаштво у кривичном поступку. Поред најбоље воље он (вјештак из полиције) неће моћи увек да искључи полицајца у себи.

Развијене земље свијета су ово питање ријешиле на доста транспарентнији начин, дајући интегритет вјештачења научним установама, институцијама, научним радницима, што је перспектива унапређења ове области, у односу на традиционална, тзв. полицијска вјештачења.

О МИКРОТРАГОВИМА И ДАКТИЛОСКОПСКИМ ДОКАЗИМА

Микротрагови у криминалистичкој дјелатности представљају посебан аспект интересовања цјелокупне криминалистичке дјелатности, јер се ради о тзв. ситним честицама, најчешће и невидљивим голим оком. У том контексту криминалисти различито дефинишу микротраг, о чему професор полемише, анализира наводе и изводи своје ауторитативне закључке. Посебно се осврће на процес постојаности ових трагова, на начин њиховог фиксирања и на крају говори и о њиховој доказној вриједности.

У овом одјељку, професор се осврће на питање дактилоскопског доказа који традиционално представља један од најчешће спомињаних „факата“ пронађених на лицу мјеста криминалног догађаја. У оквиру овог питања се претходно дефинише дактилоскопски доказ, о чему и у криминалистици не постоји јединствено мишљење. У овом дијелу се, такође, обрађује и поступак проналажења, фиксирања и обраде дактилоскопског доказа, гдје професор афирмише неопходност криминалистичко-тактичког поступања у планирању и раду са отисцима прстију.

У другом дијелу, обрађује проблем кривотворења отисака прстију, што је доста проблематично питање, јер се ради о ријеђем постојању таквих отисака. Међутим, с обзиром на то да је фактички то могуће, професор веома конкретно даје примјере и анализира околности овог криминалног феномена, који понекад може знатно закомпликовати динамику и тачност истраге.

У дијелу расправе о кривичнопроцесној основи дактилоскопирања, даје се интересантно тумачење правне и демократске основаности дактилоскопирања, гдје се ова радња упоређује са давањем исказа осумњиченог. У том контексту се анализира проблем одбијања дактилоскопирања, гдје се рјешење налази у стварању обавезе дактилоскопирања свих грађана у процесу грађанских послова (личне карте).

О СТВАРНИМ ДОКАЗИМА У КРИВИЧНОМ ПРОЦЕСНОМ ПРАВУ И КРИМИНАЛИСТИЦИ, И КРИМИНАЛИСТИЧКОЈ ТЕОРИЈИ УЗРОЧНОСТИ, НЕУТРАЛНОМ КОМПАРАТИВНОМ УЗОРКУ

Учење о стварним доказима у кривичнопроцесном праву представља веома импресивну студију теоријских и практичних садржаја у вези са конституцијом стварног доказа, те његовом везом са индицијама. Такође је значајно анализирање принципа непосредности и стварног доказа кроз

призму доказивања. Посебно је значајно схватање и тумачење стварног изведеног доказа (копија трага је само тада стварни изведени доказ ако се верно одразила, изразила, и сачувала групна и идентификациона обележја оригиналног трага, односно нека његова друга релевантна обележја.

У првом чланку овог дијела, презентовано је учење о теоретским проблемима микротрагова у савременој криминалистици. Наиме, проблем микротрагова у свеукупном криминалистичком поступању, представља својеврсни „култ ситница“, које многи практичари просто и не примјећују. У чланку се посебно тумачи и закључује о доказној вриједности микротрагова, која у данашњим условима развоја и афирмације технике и компјутера заузима веома битно мјесто. С тим више, што извршиоци кривичних дјела углавном видљиве трагове уништавају, не обраћајући ипак пажњу на те „невидљиве“ факте, који у суштини имају исту снагу релевантог доказа. На принципима учења о микротраговима, познати криминалиста Макс Фрај (Max Frei) формулисао је својеврсну микрокриминалситику.

О ПОВРАТКУ УБИЦЕ НА ЛИЦЕ МЕСТА, СУГЕСТИЈИ, ХИПНОЗИ И СНУ

Посебно је интересантна и поучна професорова расправа о овом питању. Познати психоаналитичар није могао да у потпуности објасни разлоге „повратка на лице мјеста убице“, иако констатује да су они психичка траума, док професор наводи да је то својеврсна тежња за уживањем као један од најскривенијих мотива, који леже у тами, а воде убицу на лице мјеста. Ова психичка индиција код практичара је присутна као сасвим реална, могућа, због чега се посебно након убиства остварује оперативни надзор, присмотра на мјесту злочина. Бројни примјери, чак и роман Достојевског „Злочин и казна“ казују да је професор у праву када је овом питању посветио одређене странице своје криминалистичке студије.

Пред крај другог тома, професор је посветио извјесну пажњу „мање важним“, али интересантиним темама које су у извјесној вези са криминалистичком и кривичнопроцесном дјелатношћу. У овим темама даје се суштина учења о сугестији, хипнози, сну, али и у контексту криминалног – деликтног дјеловања. Посебно је значајно што се кроз анализу ових психосоцијалних феномена анализира, проблематизује и закључује о криминалистичком и кривичнопроцесном поступању у вези са вршењем кривичних дјела од стране лица која су „оптерећена“ наведеним стањем. Посебно су интересантна тумачења у вези са кривичним дјелима извршеним над лицима која спавају; свједочењем непосредно након буђења, одавањем у сну.

У радовима се налазе бројни примјери из праксе који говоре да криминалиста мора познавати и ове феномене, јер се појављују у понашању грађана, па и учинилаца кривичних дјела, што проузрокује понекад веома „загонетно“ стање, које се може одгонетнути једино квалитетним познавањем наведене проблематике.

О СУДСКИМ ПРОЦЕСИМА И СУДСКИМ ФАРСАМА

Пред крај двотомне криминалистике, професор је дао драгоцен допринос криминалистичкој и кривичнопроцесној пракси, кроз презентацију неких криминалних случајева који су у протеклом вијеку представљали веома сложене и интригантне кривичне случајеве.

У оквиру радњи откривања и доказивања кривичних дјела, и сам професор је учествовао у одређеним радњама кроз које је стекао и одређена искуства у провјери својих криминалистичких закључака. У раду се представљају кључне истражне и доказне радње (увиђај, реконструкција догађаја и преглед лица мјеста се анализирају у контексту откривања и доказивања кривичног дјела и учиниоца).

У овом одјељку се такође анализира и судски поступак браћи Биланџићима 1979. године у Келну. Кроз доста обимну анализу „судске фарсе“ у овом предмету, професор износи своје мишљење са констатацијом да читалац да своју оцјену на основу истакнутих чињеница и околности овог суђења.

О ДОКАЗУ, ДОКАЗИВАЊУ И ИСТИНИ КОЈА СЕ УТВЂУЈЕ КРОЗ ПРИМЈЕНУ КРИМИНАЛИСТИКЕ И КРИВИЧНОГ ПРОЦЕСНОГ ПРАВА

За крај цјелокупне криминалистичке студије, професор је (вјероватно намјерно) оставио крунске садржаје у криминалистици и кривичном процесном праву. Како нас је зналачки водио кроз двотомно дјело многим интересантним научним чланцима, расправама, почев од теоретисања о криминалистици као науци, пракси, преко низа теоријских и практичних института из области криминалистике, тако је на крају „поентирао“ са тумачењем доказа, доказивања и коначне истине која се утврђује у кривичном поступку.

У овом завршетку цјелокупне криминалистике студије, професор је још једном показао и поучио нас да је цјелокупна криминалистичка и кривичнопроцесна наука превасходно установила институте који имају научни, али и практични карактер. У то смо се увјерили кроз обраду презентованих тема, на најбољи начин, јер професор стално нуди

конкретне практичне случајеве, примјере који на најбољи начин доказују неопходност „научног сагледавања“ конкретног криминалног случаја, али и неопходност брзе трансформације научне мисли у практичну дјелатност.

Већ позната динамика трансформације криминалистичке информације од самог зачетка (индицијалних садржаја), кроз све фазе трансформација, провјера, и конституција ка доказу, у овом дијелу се финализује кроз констатацију у виду питања „каква је то истина?“. Одговор на ово питање је дјелимично дао и сам професор, вјероватно и намјерно, да нам остави простор, задаћу, проблем, али и инспирацију за будућност, за рад, напредовање у овој дивној науци, пракси, занимању, професији, понекад и хобију.

Ко је заиста упловио у криминалистичке воде, носе га таласи на пучини неизвјесности, ка ипак извјесној обали, на прави начин; ко се посветио изучавању научне криминалистике, вјерујемо да се осјећа као моћан морнар на свом пловилу у немирном мору, али без страха да ће страдати, јер ће ту лађу, како већ рекосмо, довести до обале извјесности – истине.

„Криминалистика представља сигурност за све погрешно осумњичене, али и страх и несигурност за кривце, које ће стићи заслужена казна“

ЗАКЉУЧАК

Након презентације садржаја двотомне криминалистике проф. др Владимира Водинелића, сваки читалац, а посебно они који се непосредније баве научним и практичним криминалистичким радом, свјесни су вриједности и доприноса ових дјела у времену дјеловања професора, али и у времену које је послје његове активности почастовано да има такву криминалистичку грађу. Сигурно је да двотомна криминалистика може конкурисати познатим свјетским уџбеницима. Због тога ми, као савременици професорове мисли и дјела, морамо стално истицати његов допринос и заслуге за оно што је учинио, и што је нама оставио. Свакако да то не значи да не траба ићи даље, напротив, то је инспирација да на темељима професоровог учења, дјела, дограђујемо и унапређујемо криминалистичку мисао и праксу, у контексту савремених кретања и захтјева за сузбијањем актуелног криминалитета.

На основу изложеног и поимања цјелокупне професорове научне криминалистичке дјелатности у установљењу и развоју криминалистике на просторима СФР Југославије, јасно је да се професор др Владимир

Водинелић сигурно може сврстати уз раме великих имена свјетске криминалистике (др Ханса Гроса, др Арчибалда Рајса, др Р. С. Белкина, др И. Вучетића и других). Наслови радова и теме које је професор обрађивао дају сваком читаоцу, а посебно криминалистички образованим кадровима, инспирацију за даље бављење истраживањем, ради покушаја давања свог, макар и „малог“ доприноса даљој афирмацији криминалистике. Професорови радови и данас, након више од двије деценије од његовог „одласка“, представљају допринос у развоју криминалистике у неколико правца, и то:

Јачање схватања о неопходности сталног научног, практичног капацитета криминалистике;

Афирмација криминалистичких и кривично процесних мјера и радњи кроз изградњу института криминалистике;

Очување интегралног (трихотомног) интегритета криминалистике, као јединствене науке;

Својеврсна увезаност са кривично процесном науком, што је данас посебно актуелно кроз интеграцију тужилачке истраге и полицијске криминалистичке обраде, у свјетлу заједничког рада полиције и тужилаштва;

Коначно, установљење „криминалистичке професије“ на бази усвајања темељних учења о неопходним капацитетима криминалистичког знања и интегритета за успјешан рад у криминалистичкој пракси.

ЛИТЕРАТУРА

- Алексић, Ж., (1972). *Криминалистика, Научно откривање злочина*, Београд: Савез удружења правника Југославије.
- Ангелески, М. (1993). *Криминалистика*, Скопје: Студентски збор.
- Водинелић, В. (1985). *Откривање, докажување*. Том 1,2. Скопје: Факултет безбедности и ДСЗ.
- Матијевић, М., *Планирање и провјеравање криминалистичких верзија у оперативном раду ОУП, са посебним освртом на искуства у Босни и Херцеговини – Републици Српској*, Магистарски рад, Факултет безбедности и ДСЗ, Скопје, 1999.
- Модлу, Д., Корајлић, Н. (2004). *Криминалистички рјечник*. Тешањ.
- Симоновић, Б., *Криминалистика*, (2012). Крагујевац: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу.

**CRIMINALISTICS – DETECTION AND PROVING
(TIME PASSES, WORKS REMAIN)**

Mile Matijevic, PhD of Law*

Abstract: Mystery in its development goes through different periods, in which its initiators, followers and critics appear, act, disappear. One of the men who was in the Balkans and beyond, surely marked the time of reporting, establishment, affirmations, as well as criticism of criminal thinking and practice is V. Vodinelić, PhD.

In honor and appreciation to Professor and his criminal science act, which after 20 years of his “departure” still shines in the minds and hearts, criminalists, crime in the profession is presented to honor and perpetuate the knowledge of the source of criminal offenses. This paper will attempt to present and remind criminologists and the general public on an “epochal” segment of the overall professor’s thoughts and actions. “The two-volume” criminalistics book, as called by the author, - “Mystery Of revealing and the proving” presents three decades of work, and today is certainly a highlight of the criminalistic mind, which is devoted teacher to his students - MA and Ph.D. candidates, criminalists, but also to all those who do it. As he himself said, the two-volume criminology is an “attempt to create a System of Criminal Investigation”, “which represents an organic whole and upgrading of basic textbooks.

Today, at a time when it has not yet been crystallized a clear relationship of criminology and criminal procedural law in the sphere of discovery, clarification and proof of the offense and the offender, two-volume criminology represents the best reading for final adoption of an integral understanding of the theory and practice of dock and proof. Therefore, many of which the second shall be given to shorter presentation of this part, with some comments, rating news in today’s time, including possible critical comments. All this is done in order grateful reminder of the great thoughts of the author, and with a desire to learn something more, to learn, to-oblivion.

Keywords: Professor Vladimir Vodinelić, criminology, criminalists, science, practice, detection, the proving

---

* International center for criminalistics and criminology research, Banja Luka, email: matijevicdrmile@gmail.com.